

مجلة علمي تحقيقي بين المللي علوم اسلامي
مجلة دراسات اسلامية، عالمية، علمية، محكمة
Uluslararası İslami Araştırmalar Dergisi
International Journal of Islamic Studies

ديوان

ISSN: 2706-6428 E-ISSN: 2707-7462

جلد: ۰۳، شماره: ۰۱، سال: ۱۴۰۰
Volume: 3 Issue: 1 Year: 2022

مطایبه های رسول الله

مطایبات الرسول

Rasûlullah'ın Yumuşak Huyluluğunun Bir Yansıması "Şakaları"

A Reflection of the Gentle Nature of The Messenger of Allah: "His Jokes"

Doi:

دوکتور نجاتی آیگون*

این مقاله توسط نرم افزار تورنیتین (Turnitin) بررسی شده (plagiarism) یا سرقت ادبی تثبیت نگردید.

قد خضع المقال لبرنامج فحص الانتحال (Turnitin) و لم يثبت أنه من السرقات الأدبية.

Bu makale, Turnitin yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

This article has been scanned by Turnitin. No plagiarism detected.

Makale Bilgisi / Article Information

Makalenin Türü/Article Type: Araştırma makalesi/Research Article

Geliş Tarihi / Received Date:

09.02.2021

Kabul Tarihi / Accepted Date:

30.12.2021

معلومات مقاله / بيانات المقال

نوع مقاله / نوع المقالة: تحقیقی / البحثي

تاریخ دریافت مقاله / تاریخ استلام المقال:

تاریخ پذیرش مقاله / تاریخ قبول المقال:

نحوه ارجاع دهی از این مقاله در پاورقی

نجاتی آیگون، "مطایبه های رسول الله"، مجله دیوان ۱/۳ (جدی ۱۴۰۰)، ۷۹-۹۲.

Atif

Necati Aykon, "Rasûlullah'ın Yumuşak Huyluluğunun Bir Yansıması "Şakaları"", *Diwan Dergisi* 3/1 (Ocak 2022), 79-92.

* استاد دانشکده شرعیات دانشگاه محمد عاکف ارضوی بوردور / ترکیه.

ORCID ID: 0000-0003-3853-0552

Özet:

İnsan değişken bir varlıktır. Her anı bir değildir. Sevinçli olduğu zamanlar olduğu gibi kederli, üzüntülü zamanları da olmaktadır. Günümüz insanına baktığımız zaman çoğu zaman karamsar bir tablo çizmektedir. Rasûlullah alemlere rahmet olarak gönderilmiştir. En yüce bir ahlaka sahiptir ve en güzel örnekleri üzerinde taşımaktadır. Yumuşak huylu olması onun en belirgin özelliklerinden birisidir. Kaba, sert bir görünüm vermemiş, bu haliyle karşısındaki insana güven vermiştir. Yumuşak huylu olmasının göstergelerinden biri de zaman zaman genç yaşlı ayrımı yapmaksızın yaptığı şakalardır. Ancak şakalarında asla yalan söylememiştir. Bir yönüyle eğitmiştir, bir şeyler öğretmiştir. Korkutmak amacıyla şaka yapmamış, yapılanı da hoş karşılamamıştır. Onu her yönüyle örnek alan arkadaşları da zaman zaman bu yola başvurarak eğlenmişlerdir. Bu çalışmamızda Rasûlullah'ın gülümseten yüzünü birkaç örnekle günümüze taşımak istedik.

Anahtar Kelimeler:

Şaka, Mizah, Rasûlullah, Sahabe, Hoşgörü, Yumuşaklık, Güzel Ahlak.

Abstract:

Man is variable being. Not every moment is one. There are times when he is happy, as well as times of sorrow. When we look at today's people, they often paint a pessimistic picture.

The Messenger of Allah was sent as a mercy to the worlds. He has the highest morality and carries the best examples. Being mild-tempered is one of its most distinctive features. He did not give a rough, hard look, and in this state, He gave confidence to the other person. One of the indicators of being mild-tempered is the jokes he sometimes makes regardless of young and old. However, he never lied in his jokes. In a way he has educated, taught something. He did not joke in order to scare, and he did not welcome what was done. His friends, who take his as an example in every aspect, have also enjoyed this way from time to time.

In this study, we wanted to bring the smiling face of the Messenger of Allah to the present day with a few examples.

Keywords:

Joke, humor, Prophet, Companions / Sahaba, tolerance, Softness, good morals.

چکیده:

انسان موجودی تغییرپذیر است. هر لحظه‌ی آن یکسان نیست. همچنانی که زمان های غم و اندوه دارد و زمان های پرنشاط نیز دارد. وقتی به مردم امروزی نگاه می کنیم، اغلب تصویری بدبینانه ترسیم می کنند. رسول خدا ﷺ به عنوان رحمت برای عالمیان مبعوث شده. او دارای والاترین اخلاق بوده و بهترین الگوها را با خود داشت. طبع لطیف او یکی از بارزترین ویژگی های اوست. یک تصویر خشن و سخت گیر از خود به نمایش نگذاشته و به این ترتیب به فرد مقابلش اعتماد به نفس می بخشید. یکی از نشانه های خوش طبعی وی مطایبه‌هایی است که هر از چند گاهی بدون توجه به پیر و جوان، انجام می داد. اما هرگز در شوخی هایش دروغ نمی گفت. از نگاهی پرورش می داد و از جهتی چیره‌های را می آموخت. برای ترساندن شوخی نمی کرد و از کاری که برای این منظور انجام می شد استقبال نمی کرد. دوستانش هم که از هر نظر او را الگو می گرفتند، هر از چند گاهی با توسل به این راه، به خوشی می پرداختند. در این پژوهش خود خواستیم تا با چند مثال چهره‌ی متبسم رسول الله را به امروز نقل کنیم.

واژه های کلیدی:

مطایبه، مزاح، رسول الله، صحابه، مدارا، نرمی، اخلاق نیکو

الملخص:

من طبيعة الإنسان أنه لا يبقى على حال واحد وإنما يتغير من حين إلى آخر، فهو يحزن كما يفرح... ولكن الناس في عصرنا الحاضر يقسون فيما بينهم ويتكون صورة سيئة في أغلب الأحيان. كان الرسول ﷺ بُعث نبي الرحمة للعالمين، وقد اختص الله سبحانه وتعالى في وصفه خلقه العظيم، وهو خير أسوة للبشرية وكان معه خيرة الناس من الصحابة. ومن أبرز خصائص النبي ﷺ طبيعته اللطيفة، وكان يعامل الناس خير معاملة حيث لا مثل لها، وسيرته كلها خير ورحمة وحسن المعاملة، وكان يجذب الناس إليه من أول لقاء ويشعرون بالراحة والطمأنينة. ومن حسن خلقه ﷺ مطايباته مع الصغار والشباب والعجائز والبسطاء من الناس؛ ولكنه لم يكن يكذب في مطايباته أبداً، وكما كان يستهدف بها تعليم الناس وإرشادهم ببعض الأمور. وكان النبي ﷺ لا يمزح الناس للتخويف، بل وكان يكره ذلك، وكان أصحابه رضوان الله عليهم أجمعين يتخذونه قدوة في شؤون الحياة كلها، وكانوا يمازحون فيما بينهم بالمطايبات ويروحون عن أنفسهم؛ كما كان النبي ﷺ يفعل ذلك. وتناول هذا البحث نماذج من مطايباته ﷺ، ونأمل أن ينتفع بها الناس في هذا العصر.

الكلمات المفتاحية:

المطايبة، والمزاح، ورسول الله ﷺ، والتسامح، واللين، وحسن الخلق

Giriş

“Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile. İş konusunda onlarla müşavere et. Bir kere de karar verip azmettin mi, artık Allah'a tevekkül et, (ona dayanıp güven). Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever.”¹

İnsanoğlu, tüm nimetlerle donatılmış ebedi saadet yurdu cennette bir müddet misafir edildikten sonra yaptığı bir hatanın bedeli olarak oradan belli bir müddet yaşayacağı, öleceği ve tekrar dirileceği dünyaya gönderilmiştir. Haddi zatında o zaten yeryüzü için yaratılmıştı.² Yeryüzü cennete hiç de benzememektedir. Çünkü cennet hayatında her şey hazır iken burada bir çaba, bir gayret, bir çalışma gerektirmektedir. Yabancı olduğu bu yer kürede yaşamak hiç de öyle kolay gözükmemektedir.

İnsanoğlu en güzel surette yaratılıp³ akılla donatılmış olmasına rağmen başıboş bırakılmamış, yanlışa düştüğü anda eğitimleri Rableri tarafından yapılan peygamber denilen hidayet önderleri vasıtasıyla uyarılmış, doğruya, güzele davet edilmiştir. Uyanlar olduğu gibi uymayanlar da olmuştur. Çünkü insan hür bir varlıktır. Yolunu seçme konusunda hür bırakılmıştır.⁴

Dünya hayatının hiç de cennetteki gibi kolay olmadığını, yaşamak için bir çabanın gerektiğini yukarıda ifade etmiştik. Buna bağlı olarak bazı insanlar kendilerine verilen imkânları iyi kullanmak veya kullandırılmak suretiyle istediği pek çok şeye hızlı bir şekilde ulaşırken, bazıları nice zahmetler sonucu elde edebilmekte, bazıları ise hiçbir şekilde elde edememektedir. Bu durum da tabii olarak pek çok kimseyi mutsuz etmekte, yüzü bir türlü gülmemektedir. Hele hele adil bir paylaşım yoksa – ki günümüz dünyasında pek gözükmemektedir – bu tür kişiler insanlara düşman olmaktadır.

Son ve en mükemmel din olarak gelen İslâm⁵ insanlara hem dünya da, hem de ahirette mutlu ve huzurlu olmanın yollarını göstermek için alemlere rahmet olarak gönderilen⁶ en yüce ahlaka sahip⁷ ve üzerinde herkes için en güzel örnekleri taşıyan⁸ bir peygamber tarafından tebliğ edilmiştir.⁹

¹ Âl-i İmrân, 3/159

² Bakara, 2/30-39

³ Tîn, 95/4

⁴ Bakara, 2/255.

⁵ Mâide, 5/3.

⁶ Enbiyâ, 21/108

⁷ Kalem, 68/4.

⁸ Ahzâb, 33/21.

⁹ Mâide, 5/67.

İnsanı eğitmek, eğitimlerin en zorudur. Hem de zaman isteyen bir uğraştır. Rasûlüllah, bu meşakkatli işle görevlendirilmiştir. Peygamber olarak gönderildiği toplumun özelliklerini bilmeyen yoktur. Ancak o kendine verilen görevi hakkıyla yaptığı için yirmi üç yılın sonunda karıncayı bile incitmekten korkar hale gelmiş medeni bir toplum oluşturmayı başarmış ve insanlığa Asrı Saadeti yaşatmıştır. Bu başarısında ilk satırlarda verdiğimiz ayette de açıkça beyan edildiği üzere yumuşak huylu olmasının, kaba ve sert bir yapıya sahip olmamasının rolü elbette büyüktür. En güzel örnekleri üzerinde barındırıyor olması ve bu özelliğin bizzat Kur'an tarafından ifade edilmesine ve de zaman zaman şaka yapmasına rağmen şaka yapılıp yapılmayacağı pek çok alim tarafından tartışılmıştır.¹⁰

Şaka: Güldürmek ve eğlendirmek kastıyla söylenen söz veya yapılan davranışlar, latife, mizah, takımadır.¹¹

Ahlak kitaplarında da şakanın meşruiyeti üzerinde durulmuştur: Buna göre, hoşça vakit geçirme, insanları rahatlatma, gönüllere ferahlık verme, dostluk ve muhabbeti geliştirme gibi yararları göz önüne alınarak esas itibariyle şakalaşma meşru kılınmıştır. Bununla birlikte yalana dayanan, insanları inciten, alaycı, küçültücü, müstehcen, aşırı güldürücü ve ifrata kaçan şakalar günah ve haramdır.¹² Zaten bu tür şakalar bizzat Rasûlüllah tarafından yasaklanmıştır.¹³

Bütün mesele ölçüyü iyi ayarlayabilmektir. Ölçüsü kaçırıldı mı farklı mecralara doğru yol alınmaktadır ki bunun da sonucunda hiç de hoş olmayan durumlar ortaya çıkabilmektedir. Bunun ölçüsü ne olmalıdır? Sorusuna bir cevap arayalım.

İnsanlara karışmada ve şakalaşmada esnasında şunlara da dikkat etmek gerekir:

- Allah'a zikre engel olacak şekilde devam etmemek,
- İnsanı tefekkürden alıkoyup kalp katılığına götürmemek,
- Şakalaşmada eziyet vermemek ve kine sebep olmamak,
- Vakar ve heybeti kaybetmemektir.¹⁴

Bunlara dikkat edildikten sonra şaka yapmak mubahtır. Peygamberi bir sünnettir. “Sen de bizimle şakalaşıyorsun,” diyen sahabesine: “ Fakat ben yalnız gerçeği söylüyorum,” cevabını vermiştir.¹⁵ Bu hadisten anlaşıldığı üzere şakaya, doğru ve gerçek olmak şartıyla izin vardır.

¹⁰ Yusuf Doğan, “Hz. Peygamber ve Mizah”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/2 (2004), 191-203.

¹¹ Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük* (İstanbul: İz Yayıncılık, 1996), 1014.

¹² Mustafa Çağrı, “Şaka”, *İslâm'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, ed. İbrahim Kâfi Dönmez (İstanbul, 2006), 4/1856.

¹³ Ebû İsa Muhammed bin İsa Tirmizî, *Sünen* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), “Birr”, 58.

¹⁴ İbrahim Cüçük, *Ayet ve Hadislerle Peygamberimiz* (Ankara: Anadolu Gençlik, 2004), 377.

¹⁵ Tirmizî, *Sünen*, “Birr”, 57.

Hayat şartlarının zorluğu insanı kasvetli bir havaya sokar. Bazen gülmeyi unutturur. Bu durum hem kişinin kendi açısından hem de etrafında bulunan kişiler açısından hiç de hoş karşılanmaz. Zaten her kültürün bir mizahi yönü bulunmaktadır. Bunları her milletin kendi kültürü içinde değerlendirmek gerekir. Bırakın milletleri, o milleti oluşturan farklı bölge insanlarında bile bazı sözler farklı anlamlar içermektedir. Bu sebeple konuşmadan, hele hele espri yapmadan önce karşıdaki insanları iyi tanımak gerekir. Düşünmeden yapılan bir konuşma insanlar arasında olumsuz bir hava oluşturabilir. Nitekim kavgaların, gürültülerin sebebi araştırılınca altından yanlış anlaşılan bir söz çıkabiliyor.¹⁶

Halbuki toplumu oluşturan insanların rahatlamaya, huzura kavuşmaya ihtiyacı vardır. Zaman zaman şakalaşmaları, birbirlerine takılmaları, neşelenmeleri güzel bir davranış olur. Böylece yorulan zihinler rahatlar. Hz. Ali'nin şu tavsiyelerine kulak verelim: “Bedenler yorulduğu gibi gönüller de yorulur, usanır. Kalplerinizi dinlendirin; ona ulaşacak hikmet yollarını arayın. Nefis oyun ister, oyalanmaya meyyaldir. Yanlış şeyleri yapmak ister. Tembelliğe yatkındır. Rahatı arzular, çalışmaktan nefret eder. Eğer nefisini çok arzularsan yıpratırsın, başıboş bırakırsan hepten rezil edersin.”¹⁷ Bu sözlerden anlaşılıyor ki dengeli olmak, dengede tutmak her zaman olması gereken davranıştır.

Günümüz insanı hayatın içinde bulunduğu şartları ileri sürerek patlamaya hazır bir bomba görüntüsü vermektedir. “Bir dokun bin ah işit,” sözünde ifade edildiği gibi bazen hâl hatır sormaktan insanların kaçtığı görülür. Neredeyse toplumun büyük bir kesimi her fırsatta şikâyet etmekte, ancak çözüm noktasında hiçbir şey üretmemektedir. Akil kimseler de bunun içine dâhildir. Müslümanım deyip, ayet ve hadislerle toplumu düzeltmeye çalışanlar da dâhildir. Ortaokullarda ve liselerde sevilmeyen öğretmenlerin başında öğrencilerin deyimiyle dinciler yani Din Kültür ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri, aynı şekilde İmam Hatip Liselerinde de Meslek Dersleri öğretmenleri gelmektedir. Neden acaba? Hâlbuki anlatılan din, kitabıyla, sünnetiyle insana hem dünya hem de ahiret mutluluğu vadeder.

Eskilerden yapılan vaazları, sohbetleri dinleyenler gayet iyi bilirler ki camii kürsülerinde çoğunlukla cehennemî cezalar anlatılır, anneler babalar çocuklarını terbiye ederken hep Allah'ın yakacağından dem vururlardı. Şu anlatılan olay buna çok güzel bir örneklik teşkil eder.

Dini konulara hassasiyeti olan bir aile, bir sabah kahvaltı yaparken, çocukları, dedesinin bulunduğu köye ne zaman gideceklerini sorar. Anne baba durup dururken sorulan bu soruya pek anlam verememekle birlikte yazın okullar tatil olduğunda uygun bir zamanda gidebileceklerini söylerler. Ardından da neden böyle bir soru

¹⁶ Akif Köten, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslâm*, ed. Vecdi Akyüz (İstanbul: y.y, 1994), 4/468.

¹⁷ Şihâbüddîn Ahmed b. Abdülvehhâb Nüveyri, *Nihâyetü'l-Ereb fi Fünûni'l-Edeb* (Kahire: y.y, t.y), 4/1-2.

sorma gereği duyduğunu öğrenmek isterler. Çocuğun verdiği cevap manidardır: “Buradaki Allah hep yakıyor da, belki dedemin köyündeki Allah yakmaz.” Böyle bir cevap alan anne babanın durumunu siz düşünün.

Güler yüzlü olmak sadakadır. Peygamberi bir yoldur. Zaman zaman da şakalar yapmak karşıdaki insanı daha yakın eder. Tabii olarak yapılan şakalarda dikkatli olunmalıdır. Şaka dostane duygularla yapılmalı, yapanı ve muhatabı rahatlatmalı, öfkelenmemelidir. Kesinlikle alay, küçümseme, hakaret, korkutma gibi rencide edici niyetle yapılmamalıdır. Hele hele yalan asla karıştırılmamalıdır.¹⁸

Rasûlüllah'ın hayatı insanları bir olan Allah'a davetle geçmiştir. bu daveti esnasında insanlarla iletişim kurabilmek için her yolu denemiştir. Bazen hediye vermiş, bazen uzun uzun konuşmuş, bazen defalarca ayağına gitmiş, bazen de onların hoşlarına giden sözler sarfetmiştir. Ama bütün iletişimlerinde yumuşaklığı bir an olsun bile elden bırakmamıştır. Nadir de olsa kızdığı olmuştur. Bu da genellikle ashabına yapılan saldırılar veya Allah'ın hadlerinden bir haddin aşılması sebebiyledir.

O dini öğretmek, ahlâkî terbiye vermek, Allah rızasını kazanmak, sevgi ve muhabbet bağı kurmak; gam, keder ve sıkıntılarını gidermek amacıyla sahabeden yetişkinlere de çocuklara da yani her yaştan kadın erkek herkese şakalar yapmıştır.¹⁹ Yaptığı bu şakalarda bile ashabını eğitmeyi hedeflemiştir.²⁰

Şimdi bu yapmış olduğu şakalarından örnekler verelim ki kasvetli havayı dağıtmış olalım. Aynı zaman da Rasûlüllah'ın örnek bir yönünü daha gözler önüne sermiş olalım.

Deve Yavrusu

Bir adam Rasûlüllah'tan binecek bir deve istedi. Rasûlüllah ona:

- Seni dişi bir devenin yavrusuna bindireyim, deyince adam şaşkın bir vaziyette:
- Ben devenin yavrusunu ne yapayım? O beni taşımaz ki, dedi.

Rasûlüllah da gülümseyerek:

- Deveyi dişi deveden başkası mı doğurur ki? buyurdu.²¹

İki Kulaklı

Rasûlüllah'a sekiz on yıl hizmette bulunan Enes'i:

- Ey iki kulaklı, diyerek çağırmıştır.²²

¹⁸ Köten, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslâm*, 4/459.

¹⁹ Doğan, “Hz. Peygamber ve Mizah”, 198.

²⁰ Musa Erkaya, “Bir Eğitimci Olarak Hz. Peygamber (S.A.V)'in Mizah Anlayışı”, *Turkish Studies, Comparative Religious Studies*, 19/1 (2019), 141-161.

²¹ Süleyman bin Eş'as Ebû Davud, *Sünen* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), “Edeb”, 92; Muhammed bin Hanbel Ahmed, *Müsned* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), 3/267.

²² Tirmizî, *Sünen*, “Birr”; Ebû Davud, *Sünen*, “Edeb”, 92.

Ebû Umeyr, Ne Yaptı Nuğayr?

Rasûlüllah, zaman zaman ashabının evine misafir olur, onların bir işi varsa görür, onlarla sohbet eder, namaz vakti girdiğinde onlara namaz kıldırır, bazen de şakalaşır. Bir gün Eneslerin evine misafir olmuştu. Enes'in Ebû Umeyr adında ana bir kardeşi vardı. Onun küçük bir kuşu vardı, onunla oynardı. Ama bir gün bu kuş ölmüştü. Bunu bilen Rasûlüllah, bu eve geldikçe hem çocuğu teselli etmek, hem de onunla şakalaşmak için:

- Ey Ebû Umeyr, ne yaptı Nuğayr? buyururdu.²³

Çocukların Yüzüne Su Püskürtmesi

Rasûlüllah fırsat buldukça çocuklarla vakit geçirmeyi, onları eğlendirmeyi severdi. Bu şanslı çocuklardan biri de Mahmud b. Rabî' idi. İlerlemiş yaşlarında bile çocukluğunda yaşadığı bir olayı daima hatırlar ve anlatırdı:

- Ben beş yaşlarında iken Rasûlüllah'ın evimizdeki kovadan ağzına aldığı suyu yüzüme püskürttüğünü hatırlıyorum.²⁴

Zâhir ile Şakalaşması

Çölde yaşayan Zâhir b. Haram adında bir kişi vardı. Bu, Rasûlüllah'a çölden hediyeler getirirdi. Geri dönerken de Rasûlullah ona ihtiyacı olan azığı torbasına doldurur, öyle gönderirdi. Bir gün şöyle buyurdu:

- Şüphesiz Zâhir bizim çölde oturan adamımız; biz de onun için şehirde gerek duyduğu şeyleri hazırlayanlarız.

Zâhir sima olarak biraz hoş olmayan bir görüntü vermesine rağmen Rasûlüllah tarafından çok seviliyordu, değer veriliyordu. Yine bir gün şehre gelip malını satarken Rasûlüllah yanına gitti. O görmeksizin, onu arkasından kucaklayıverdi. Zâhir:

- Beni bırak, bu kim? Diye söylenmeye başladı.

Bir müddet sonra Zâhir arkasına dönünce Rasûlüllah'ı gördü. Bu sefer sırtını Rasûlüllah'ın göğsüne iyice dayadı. Rasûlullah insanlara:

- Bu köleyi kim satın alır? buyurdu.

Zâhir, Rasûlüllah'a:

- O zaman, vallahi beni satın alacak kimse bulamazsın, dedi.

Rasûlullah onun kendini küçümsediğini görünce şöyle buyurdu:

- Fakat sen Allah nezdinde değersiz biri değilsin. / Fakat sen Allah yanında değeri yüksek birisin.²⁵

²³ Ebû Abdullah Muhammed bin İsmail Buharî, *Sahih* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "Edeb", 81, 112.

²⁴ Buharî, *Sahih*, "İlim", 18.

²⁵ Ahmed, *Müsned*, 3/161.

Bu haliyle Rasûlüllah beden kusurunun çok da önemli olmadığını önemli olanın Allah katındaki insana verilen değer olduğunu ifade etmiştir. Çünkü Allah katında en değerli olanın Allah'tan hakkıyla korkanlar olduğu beyan edilmiştir.²⁶

Billurları Kırmayasın

Veda Haccı dönüşünde Rasûlüllah'ın hanımlarını taşıyan develeri Enceşe isminde bir sahabî sürmekteydi. Güzel sesiyle, hızlı ritmiyle söylediği şarkılar develeri bile coşturmuştu. Bu ritimle develer hızlanmaya koşmaya başlayınca Rasûlüllah Enceşe'ye:

- Ey Enceşe! Yavaş sür ki billurları kırmayasın,²⁷ buyurmuştur.

Rasûlüllah bu ifadesiyle hanımların nazik olduğunu, develerin hareketlerinden ve süratinden korkabileceklerini ima ederek şaka yapmıştır.

İhtiyarlar Cennete Giremez

Bir gün Rasûlüllah'ın yanına Ensar'dan bir kadın geldi ve ondan cennete girmek için dua istedi. Rasûlüllah ise bu yaşlı kadına:

- Sen bilmiyor musun, ihtiyarlar cennete girmez” deyince, kadın çok üzüldü ve üzüntüsünden ağlamaklı hale geldi.

Hz. Âişe bu cevabın hikmetini anlamadığını söyleyince de Hz. Peygamber gülerek:

- Bu kadının genç bir şekilde cennete gireceğini haber vermek suretiyle şaka yaptığını ifade etmiştir.²⁸

Yaşlıların cennete gençken gireceği hadisi başka kaynaklarda da şu şekilde geçmektedir. Hz. Peygamberin eşi Ümmü Seleme, Vakıa suresi 37. ayetinin anlamını sorduğunda Hz. Peygamber şöyle cevap vermiştir: “Bu kadınların canları dünyada yaşlı iken alınır ve Allah o kadınları cennete koyduğu zaman (yaşlı olarak değil) genç kızlar haline çevirir.”²⁹

Bir Şaire Şaka Yapması

Bir defasında Abbas b. Mirdâs adında bir şair, kendisine verilen ganimeti az bularak Rasûlüllah'a hitaben sitem dolu bir şiir söylemişti. Bunu duyan Rasûlüllah onu çağırıp:

²⁶ Hucurat, 49/13.

²⁷ Buharî, *Sahih*, “Edeb”, 90; Ebû Hüseyin Müslim bin Haccac Müslim, *Sahih* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), “Fedâil”, 70, 73.

²⁸ Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi Tirmizi, *eş-Şemailü'l-Muhammediyye* (Beyrut: Müessesetü'l-el-Kütübü'l-es-Sekâfiye, 1412), 197.

²⁹ Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat* (Kahire: Dâru'l-Harameyn, 1415), 3/278.

- Senin dilini keseceğim, buyurdu. Daha sonra da müezzini Bilâl-i habeşî'yi çağırdı ve:
- Sana onun dilini kesmeni emrettiğimde kendisine bir elbise ver, diye tembihledi.

Bir müddet sonra:

- Bilal, hadi götür şu adamı da dilini kes, buyurdu.

Emir üzerine Bilal, Abbas'ın elini tutup götürürken Abbas:

- Yâ Rasûlallah, dilimi mi kesecek?
- Ey Muhacirler, dilimi mi kesecek?
- Ey Ensar, dilimi mi kesecek? Diye feryat etmeye, önüne gelen herkesten yardım istemeye başladı. Bilal ise onun feryadına, bağırıp çağırmasına aldırmandan elinden çekerek götürmeye devam ediyordu. Ancak onun ortalığı velveleye vermesi artınca:

- Sus! dedi Bilal, Rasûlullah, bir elbise vererek seni susturmamı emretti.

Bunun üzerine bir müddet sonra sakinleşip kendine gelen Abbas'a fazladan bir elbise daha verdi.³⁰

Rasûlullah'ın mizahına bakıldığı zaman ince bir anlayış ve bir saflık, duruluk görülmektedir. Buna örnek olması için şu hadise anlatılabilir. Hz. Muhammed horoz kurban etmek isteyen müezzini Bilal'e "Bir müezzini diğer müezzini kurban eder mi?" sözleriyle şakalar yapmıştır.³¹

Hz. Muhammed'in bazı yerlerde mizah konusu ile ilgili ikazlarının olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Hz. Muhammed'in ölçüsüz bir mizah anlayışı yoktur. Şakalarının mutlaka bir gerçek yönü vardı.³²

Rasûlullah'ın her yönünü örnek almaya alışık olan sahabesi onun bu yönünü de almış olmalı ki zaman zaman ona karşı şaka da yapmışlardır.

Ne İyi Biniciler

Bir gün Hz Ömer, Rasûlullah'ın yanına girince torunları Hasan ile Hüseyin'i omuzlarına oturtmuş bir şekilde görünce onlara hitaben:

- Altınızdaki at ne kadar değerli, deyince Rasûlullah:
- Onlar da ne iyi biniciler, diyerek şakaya şakayla karşılık vermiştir.³³

Bütün Vücudunla Gir

Tebuk seferi sırasında Avf b. Mâlik küçük bir deri çadırda bulunan Rasûlullah'ın yanına gelir, selam verir, selamını aldıktan sonra Rasûlullah:

³⁰ Muhammed İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ* (Beyrut: y.y, t.y), 4/273.

³¹ Celalettin Karakuş, *Din Eğitiminde Mizah Algısı (Edebü'd-Dünya Ve'd-Dîn Ve Ahlak-I Alâî Kitapları Çerçevesinde)* (İÜSBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019), 61.

³² Mustafa Gündoğdu, *Onun Gibi Yaşamak* (İstanbul: Işık Yayınları, 2011), 117.

³³ Ali b. Ebû Bekir Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid ve Enbâü'l-Fevâid* (Beyrut: y.y, 1967), 9/181-182.

- İçeri gir, deyince o da:
- Bütün vücudumla mı yoksa yarısıyla mı ya Rasulallah? dedi.
- Evet, bütün vücudunla, buyurdu.³⁴

Peki Anneleri Kim?

İslam'ın ilk yıllarında Kureyş kabilesi Talha b. Ubeydullah'ı seçerek Hz. Ebubekir'e gönderdiler. Talha b Ubeydullah Hz. Ebubekir'i bulunca O'na:

- Seni Lat ve Uzza'ya tapmaya çağırıyorum, dedi.

Hz. Ebu Bekir:

- Onlar da kim? diye sordu

Talha b. Ubeydullah:

- Allah'ın kızları.
- Peki anneleri kim?

Hz. Ebubekir bu nükte dolu cevabıyla Talha b. Ubeydullah'ı düşündürmüştür. Ardından Talha b. Ubeydullah kelime-i şehadet getirerek İslam ile şereflenmiştir. İslâmî davette Hz. Ebu Bekir'in yaptıkları göz ardı edilemez. Onun eliyle pek çok kişi Müslüman olmuştur.

Hayrı Da Şerri De Yaratan

Bir gün Hz. Ömer bir cariyeye:

- Beni hayrı yaratan, seni ise şerri yaratan yarattı, dediğinde cariyeye ağlamaya başladı. Bunun üzerine Hz. Ömer:
- Hayrı da şerri de yaratan Allah değil midir? diyerek şaka yaptığını ifade etmiştir.³⁵

Hz. Ömer'den bir örnek daha verelim.

Hz. Ömer, çok hızlı ve kısa namaz kılan bir kişinin namazdan sonra yaptığı duasında:

- Yâ rabbi, beni cennette hurilerle evlendir, dediğini duyunca:
- Ey Falan, parayı az ödedin, karşılığını çok istiyorsun, diye onunla şakalaşır.³⁶

Hz. Ömer gibi birisinden böyle bir şey beklenmeyebilir. Ancak o da diğerleri gibi Rasûlüllah'ın terbiyesinde yetişmiştir. Ancak görüldüğü gibi o da şaka yaparken gerçeği söylemiştir.

Allah, Mü'minleri Onun Yemeğine Muhtaç Etmez

Sahabiler Hz. Muhammed'e yer yer bazı şakalar yapmışlardır.

³⁴ Ebû Davud, *Sünen*, “Edeb”, 92.

³⁵ Karakuş, *Din Eğitiminde Mizah Algısı (Edebü'd-Dünya Ve'd-Dîn Ve Ahlak-ı Alâî Kitapları Çerçevesinde)*, 62-63.

³⁶ Nüveyri, *Nihâyetü'l-Ereb fî Fünûni'l-Edeb*, 4/3.

Bir gün Rasûlüllah, düşünceli bir şekilde evinden mescide çıktı. O'nun bu halini gören sahabeden biri:

- Ben şimdi Rasulullah'ı güldürürüm, diyerek O'na bir soru sordu ve dedi ki:
- Yâ Rasulallah! Deccal geldiğinde herkes aç olacakmış, Kendisini o millete inandırmak için de insanlara yemek teklif edecekmiş, öyle mi? Eğer biz o günlere erişirsek, ona inanmış gibi yapıp verdiği yemeği yesek sonra da sana inanmıyoruz desek, caiz olur mu?"

Bu soru üzerine Rasûlüllah tebessüm etti ve:

- Allah, mü'minleri onun yemeğine muhtaç etmez, buyurdu.³⁷

Nuayman'ın Hediyesi

Şakacılığı ile tanınan Nuayman, Medine'ye turfanda veya iyi bir şey gelirse onu hemen Rasûlüllah'a hediye olarak getirirdi. Fakat genellikle de parası olmadığı için de veresiye alırdı. Bir gün yine aynı şekilde davranmıştı. Ödeme zamanı gelip de alacağını istediğinde onu Rasûlüllah'a getirip:

- Yâ Rasûlallah, şu adamcağızın parasına ödesene, deyince Rasûlüllah:
- Sen onu bize hediye etmiştin, şimdi ne oldu?" buyurdu.
- Yiyecekleri satın alırken param yoktu. Ama senin o meyvelerden de yemeni istiyordum. Bu sebeple aldım, geldim.

Bu açıklama üzerine Rasûlüllah gülümsedi ve meyvelerin parasını ödedi.³⁸

Nuayman hakkında daha pek çok anekdot anlatılır. Hatta sahabe yapamadığı pek çok şakayı ona yaptırır. Çünkü başta Rasûlüllah olmak üzere herkes onun nasıl biri olduğunu bilmektedir.³⁹

Ağrımayan Tarafıyla Yiyorum

Bir nüktede Süheyb-i Rûmî'den:

Bir gün Rasûlüllah'a uğradığımda sofrasında ekmek ve hurma vardı. Bana:

- Buyur, ye, buyurdu. O sırada göz ağrısı çekiyordum. Hemen sofraya oturup yemeye başladım. Benim bu halimi görünce Rasûlüllah bana takılmadan edemedi.
- Hem gözün ağrıyor, hem de hurma yiyorsun ha.
- Ağrımayan tarafıyla yiyorum Yâ Rasûlallah.

Benim bu sözüm üzerine azı dişleri görününceye kadar güldü.⁴⁰

³⁷ Karakuş, *Din Eğitiminde Mizah Algısı (Edebü'd-Dünya Ve'd-Dîn Ve Ahlak-ı Alâî Kitapları Çerçevesinde)*, 64.

³⁸ Şihabuddîn Ahmed b. Ali el-Askalânî İbn Hâcer, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe* (Beyrut: y.y, 2004), 3/570.

³⁹ Köten, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslâm*, 4/474.

⁴⁰ Ebû Abdillâh Muhammed bin Yezid İbn Mace, *Sünen* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "Tıb", 3.

Görüldüğü üzere yapılan şakalar hiçbir zaman karşıdakini rencide etmemiş, küçük düşürmemiş ve zora da sokmamıştır. Yalan ise asla karışmamıştır. Çünkü Rasûlüllah, korkutma amaçlı şakaları yapmadığı gibi sahabelere de asla müsaade etmemiş, edenleri de kınamış, ikaz etmiştir:

"Bir Müslümanın diğer Müslümanı korkutması helal değildir."⁴¹

Yalan söylemediği gibi buna da asla müsamaha göstermemiş ve yalanın beyazının, pembesinin olmadığını belirtircesine "Başkalarını güldürmek için yalan söyleyene yazıklar olsun,"⁴² buyurarak her hâlükârda ikazlarını sürdürmüştür. Çünkü o, her konuda insanlığa örnekti, rehberdi. Müslüman, Müslümanca yaşamak için ona tabi olmak zorundadır. Rasûle itaat Allah'a itaattir.

Şaka; bir gönül alma ve karşıdaki insanın dilinin bağıını çözme vasıtasıdır.

Şaka; büyüğün, bulunduğu azamet kürsüsünden inip, küçüğün arasına kavuşma tavrıdır.

Şaka; küçüğü büyültmek için büyüğün bir anlık küçülmesi halidir.

Şaka; insanın kendisini bilmesinin, kendine güvenmesinin bir tezahürüdür.

Şaka; makam, mevki şöhret; para, mal, mülk; ilim ibadet, hayrat sahibi kimselerin, bunları putlaştırmadığını gösteren bir istiğna halidir.

Şaka, kaldırana yapılır, ondan anlamayana değil.⁴³

Sonuç

Müslümanın Rasûlüllah'ı hayatının merkezine alma zorunluluğu vardır. Çünkü o, yaşayan bir Kur'an'dır. Kendisine nazil olan Kur'an'ı hem insanlığa tebliğ etmiş, hem de kendisi hayatında saniye saniye tatbik etmiştir. Her alanda kendisini takip edenlere örnek olmuştur. Onlar da onun her yaptığını yapmışlar, hatta aşırıya bile kaçtıklarından dolayı ikaz edilmişlerdir. Yumuşak huyluluğu ile örnek bir eğitimci olmuş, şaka yaparken bile insanlığa bir şeyler öğretmenin bir başka yolunu göstermiş, bu yönüyle de günümüz insanına güzel bir ufuk açmıştır. İnsanlarla iletişimde en önemli unsur yapmaktan uzak samimi bir gülümsemedir.

⁴¹ Ebû Davud, *Sünen*, "Edeb", 93.

⁴² Ebû Davud, *Sünen*, "Edeb", 93; Tirmizî, *Sünen*, "Fiten", 3.

⁴³ Ali Yardım, *Peygamberimizin Şemâîli* (İstanbul: Damla Yayınevi, 1998), 310.

Kaynakça

- Ahmed, Muhammed bin Hanbel. *Müsned*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Buharî, Ebû Abdillâh Muhammed bin İsmail. *Sahih*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Cüçük, İbrahim. *Ayet ve Hadislerle Peygamberimiz*. Ankara: Anadolu Gençlik, 2004.
- Çağrı, Mustafa. “Şaka”. *İslâm’da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*. ed. İbrahim Kâfi Dönmez. İstanbul, 2006.
- Doğan, Mehmet. *Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: İz Yayıncılık, 1996.
- Doğan, Yusuf. “Hz. Peygamber ve Mizah” 8/2 (2004), 191-203.
- Ebû Davud, Süleyman bin Eş’as. *Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Erkaya, Musa. “Bir Eğitimci Olarak Hz. Peygamber (S.A.V)’ın Mizah Anlayışı” 19/1 (2019), 141-161.
- Gündoğdu, Mustafa. *Onun Gibi Yaşamak*. İstanbul: Işık Yayınları, 2011.
- Heysemî, Ali b. Ebû Bekir. *Mecmeu’z-Zevâid ve Enbâü’l-Fevâid*. Beyrut: y.y, 1967.
- İbn Hâcer, Şihâbüddîn Ahmed b. Ali el-Askalânî. *el-İsâbe fî Temyîzi’s-Sahâbe*. Beyrut: y.y, 2004.
- İbn Mace, Ebû Abdillâh Muhammed bin Yezid. *Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- İbn Sa’d, Muhammed. *et-Tabakâtü’l-Kübrâ*. Beyrut: y.y, t.y.
- Karakuş, Celalettin. *Din Eğitiminde Mizah Algısı (Edebü’l-Dünya Ve’l-Dîn Ve Ahlak- I Alâî Kitapları Çerçevesinde)*. İÜSBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Köten, Akif. *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet’te İslâm*. ed. Vecdi Akyüz. İstanbul: y.y, 1994.
- Müslim, Ebû Hüseyin Müslim bin Haccac. *Sahih*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Nüveyri, Şihâbüddîn Ahmed b. Abdülvehhâb. *Nihâyetü’l-Ereb fî Fünûni’l-Edeb*. Kahire: y.y, t.y.
- Taberânî, Ebu’l-Kâsım Süleyman b. Ahmed. *el-Mu’cemu’l-Evsat*. Kahire: Dâru’l-Harameyn, 1415.
- Tirmizi, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi. *eş-Şemâilü’l-Muhammediyye*. Beyrut: Müessesetü’l-el-Kütübü’l-es-Sekâfiye, 1412.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed bin İsa. *Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Yardım, Ali. *Peygamberimizin Şemâilî*. İstanbul: Damla Yayınevi, 1998.